

هرس درختان پسته

حسین رضایی تاج آبادی
کارشناس ارشد باغبانی

رشد بیش از ۳۰-۴۰ سانتی‌متر در سال مطلوب نمی‌باشد، لذا هرس سربرداری برای حذف رشد اضافه صورت می‌پذیرد. هرس سربرداری اثر تقویت کننده خیلی زیادتری نسبت به هرس تنک شاخه دارد. در این روش، هدف اصلی، جلوگیری از رشد رویشی بیش از حد جوانه انتهایی و تقویت رشد جوانه‌های جانبی است. سربرداری شاخه، با افزایش شاخه‌های جانبی، افزایش سطح میوه‌دهی و تشکیل جوانه گل تأثیر مثبت دارد.

در انجام عملیات سربرداری، دانستن اختلاف بین جوانه‌های رویشی و زایشی از اهمیت خاصی برخوردار است و باید حداقل ۲-۳ جوانه رویشی آخری بر روی شاخه سرزنی شده وجود داشته‌باشد. * برای اجرای هرس تنک صحیح، براساس میزان مهارت کارگران، مراحلی که در ادامه آورده شده‌است پیشنهاد می‌شود:

الف- حذف شاخه‌هایی که شکسته‌اند، خیلی کوتاه هستند و از وسط درخت می‌گذرند یا بر روی هم قرار دارند. هرس شاخه‌های مزاحم، خشک و آلوده و یا دارای رشد و رو به پایین الزامی است. در زمان هرس، نباید شاخه‌ها از ته بریده‌شوند و طوقه شاخه بایستی سالم باقی بماند. برای حذف شاخه‌های سیاه، فقط بردن قسمت خشک‌شده کافی نیست، بلکه باید تا محل اولیه شاخه جدید حذف شود. هرس این نوع شاخه‌ها می‌تواند توسط کارگران با مهارت کم نیز به دلیل مشخص بودن آنها انجام شود.

ب- هر چه زاویه شاخه با تنه اصلی درخت بیشتر باشد محصولش بیشتر است. تنک کردن زیاد شاخه‌ها در رقم فندقی باعث آفتاب سوختگی بعضی شاخه‌های درخت در ماه‌های تیر و مرداد می‌شود که می‌تواند سبب مستعدشدن این شاخه‌ها به حمله آفات و بیماری‌ها شود.

پ- حذف تدریجی شاخه‌های پایینی مماس با سطح خاک از اهمیت خاصی برخوردار است، زیرا تشکیل میوه‌های چین شاخه‌هایی معمولاً ریزش محصول، تماس با زمین و آلودگی‌های قارچی را به دنبال دارد. ناگفته نماند، هرچه شاخه‌ها پایین‌تر باشند دریافت آب و مواد غذایی راحت‌تر است؛ به همین دلیل، همواره شاخه‌های پایینی محصول بیشتری دارند. از بین بردن شاخه‌های

شده را از بین می‌برد، بلکه سطح بالقوه برگ را نیز کاهش می‌دهد. در اثر کاهش ذخیره کربوهیدرات و برگ، رشد ریشه تقلیل می‌یابد. درختانی که بر اثر پیری شروع به خشک‌شدن سرشاخه‌ها کرده‌اند را باید با هرس جوان سازی اصلاح نمود. بهترین راه جوانسازی درختان پیر و تنه سیاه، هرس شاخه‌های ثلثه است. زمان مناسب هرس، بعد از ریزش برگ‌ها (بعد از خزان) و در مرحله خواب زمستانه درخت تا قبل از سبز شدن درختان می‌باشد. هرس تابستانه تنها در موارد خاص (شاخه شکسته و رشد رویشی بیش از حد تابستانه) توصیه می‌شود.

* چند خصوصیت پسته بایستی در برنامه هرس درختان بالغ مد نظر قرار گیرد:

الف- سال‌آوری: بر اساس مطالعات انجام شده، هرس را می‌توان به‌عنوان یکی از عوامل کاهش سال‌آوری نام برد. سربرداری باعث افزایش شاخه‌زایی، تشکیل جوانه گل و تشکیل میوه بیشتر می‌گردد که در نهایت سال‌آوری را متعادل‌تر می‌نماید. هرس تنک شاخه در زمستان، قبل از سال پُربار، باعث متعادل نمودن میزان محصول در سال پُربار و افزایش بقای جوانه گل برای سال بعد (کم بار) می‌گردد و بدین نحو سال‌آوری کاهش می‌یابد.

ب- غالبیت انتهایی: عادت رشد درختان پسته به شدت تحت تأثیر غالبیت انتهایی است. این پدیده به‌طور قابل توجهی در درختان فندقی و کله‌قوچی جوان دیده می‌شود. از آنجا که

یکی از بهترین هنرهایی که یک باغبان می‌تواند در قبال درخت انجام دهد، هرس کردن است؛ یعنی به همان اندازه‌ای که یک هرس خوب برای درخت سودمند است، هرس بد برای درخت زیان‌آور می‌باشد.

هرس به دو منظور انجام می‌شود:

۱. هرس فرم (تربیت) درختان پسته: هدف از انجام این نوع هرس، ایجاد اسکلت قوی و محکم، دستیابی به شکل مناسب و مورد نظر، تحریک رشد شاخه‌های مناسب برای ایجاد تاج متراکم و متوازن و افزایش میزان رشد شاخه‌های نگهداری شده است. هرس فرم جهت ایجاد شکل مناسب درختان پسته از یک سال بعد از پیوند توصیه می‌شود و مراحل اجرای آن ۴ تا ۵ سال طول می‌کشد. متأسفانه در بیش از ۹۰ درصد از باغات پسته، هرس فرم انجام نشده و درختان موجود به شیوه سنتی (درختچه‌ای) پرورش یافته‌اند. بدترین فرم هرس، بردن کامل شاخه‌های پایین و دادن فرم هفت (V) به تاج درخت است.

۲. هرس باردهی درختان پسته: این نوع هرس بر روی درختان بارده و به منظور قطع بخشی از شاخه یا تمام شاخه‌های درخت انجام می‌شود. این هرس شامل: هرس تنک شاخه، هرس سربرداری، هرس شاخه‌های مزاحم، خشک، آلوده و حذف پاجوش‌ها می‌باشد. مهارت در هرس آنقدر مهم است که حذف نابه‌جا و بی‌مورد یک شاخه، نه تنها کربوهیدرات ذخیره

فرم هرس V شکل با هدف باز کردن مسیر تراکتور - رفسنجان - عکس از حسین رضایی تاج آبادی

شاخه سربرداری شده و تولید شاخه های جانبی برای محصول بیشتر - شهرستان خاش - عکس از دبیرخانه

مشکل دارند، امسال سربرداری کنید و سال بعد پیوند بزنید.

* در درختانی که تغییر پیوند داده می شوند در سال اول به هیچ وجه شاخه آبکش را قطع نکنید.

* نیمه اسفند بهترین زمان سربرداری جهت پیوند می باشد که بستگی به سن درخت از ارتفاع های مختلف باید سربرداری کنید.

* برای سربرداری درختان بزرگ جهت پیوندزنی، باید ضمن حفظ یک شاخه آبکش درخت از ارتفاع ۸۰-۱۰۰ سانتی متری بریده شود (کنده بوری).

* آبیاری درختان (نهال های) پیوندزده باید به طور منظم و هر ۱۴ روز یکبار انجام شود.

* هرگز پیوندک را روی شاخه هایی که کاملاً خشبی و محکم نشده اند، نزنید.

* تا زمانی که طول پیوندک ها به ۱۰۰ سانتی متر نرسیده، شاخه های اضافه را حذف نکنید.

* سعی شود برای هر رقم، درخت نر مخصوص همان رقم را پیوند کنید و محل درختان نر را در زمان پیوند مشخص کنید.

* درختان نر را طوری در باغ به صورت زیگزاک قرار دهید که فاصله دو درخت نر بیش از ۴۰-۵۰ متر نباشد.

* حداقل تا یک هفته بعد از پیوند، آبیاری انجام نشود.

* برای درختانی که در سال جاری باید پیوند شوند، کود ازته مصرف نکنید.

* چنانچه در اسفندماه موفق به سربرداری درختان جهت پیوند نشده اید، می توانید در درختان جوان از پیوند بدنه ای استفاده کنید.

* چنانچه قصد تغییر پیوند درختان بزرگ را دارید روی هر درخت حداقل ۱۲ پیوند بزنید.

* به هیچ وجه شاخه درختانی که در ابتدای فصل آثار شوری را نشان می دهند، قطع نکنید.

* در زمان هرس سعی شود شاخه های وسط درخت حذف شوند تا نور بیشتری به داخل تاج درخت بتابد. چنانچه داخل تاج درخت خیلی شلوغ است، تعدادی از شاخه ها حذف شوند (فندقی لخت نشود).

* داخل تاج درخت اگر دو شاخه با هم در تماس باشند، باید شاخه کوچک تر حذف شود.

* در درختان مسن، شاخه های جوانی که بالای پیوند رشد می کنند را هرگز قطع نکنید، چون می توانند طی چند سال جایگزین شاخه های فعال شده و درخت را جوان کنند.

* در درختان پیر و مشکل دار شاخه های جدید بالای پیوند کنار (نرک ها) به هیچ وجه قطع نشوند.

* در زمان هرس، شاخه ها باید از ته بریده شوند و زائده باقی نماند.

* در رقم اکبری هر ساله باید تعدادی از شاخه های کوچک بدون جوانه گل (ناخنک ها) حذف شوند.

* در رقم فندقی و کله قوچی (جوان) چنانچه در سال گذشته رشد شاخه ای بیش از ۳۰-۴۰ سانتی متر و ارتفاع آن بالاتر از شاخه است، باید سربرداری شود.

* درختانی که بر اثر شوری و کم آبی و یا پیری زیاد شروع به خشک شدن سرشاخه ها کرده اند و درختانی که تنه های آن ها به شدت سیاه شده اند، باید هرس و جوان سازی انجام داد.

* برای حذف شاخه های سیاه فقط بریدن قسمت خشک شده کافی نیست، بلکه باید تا محل اولین شاخه جدید حذف شود.

* اگر چه در تعدادی از شاخه های سیاه و خشک پسته قارچ یافت نشده، اما عامل این مشکل مسمومیت سدیم و منیزیم و در مواردی کمبود میکروها است.

* چنانچه قصد تغییر پیوند دارید و درختان خیلی

خشک و آلوده نیز برای حفظ سلامت درختان پسته و جلوگیری از شیوع و گسترش نقطه های شروع آلودگی موثر است.

ت- پاجوش های درختان سالم حتماً حذف شوند، ولی در درختان بیمار و ضعیف باید تعدادی پاجوش قوی را باقی گذاشت تا بتوان در صورت مرگ درخت، پاجوش ها را پیوند زد. در درختان پیر و مشکل دار بهتر است شاخه های جدید (نرک ها) را نگه داشت و آنها را قطع نکرد تا جوانه های جدید میوه ده بر روی این شاخه های جوان قرار گیرد.

ث- در صورت تغییر پیوند، پس از اجرای کنده بوری تا خزان سال بعد از کود شیمیایی استفاده نکنید. پس از تغییر پیوند و در سال اول رشد، شاخه آبکش قطع نشود. در بهار پیوند را در صورتی بزنید که بافت ترکه آماده پیوند باشد.

اصطلاحات

هرس = پتار کردن = بریدن شاخه ها
 جوانه گل = جوانه زایشی = پتک پسته = جوانه هایی که تبدیل به خوشه پسته می شوند
 جوانه انتهایی = جوانه رویشی = پتک کوچک پسته = جوانه هایی که تبدیل به شاخه نو و برگ می شوند
 تنک کردن = کم کردن شاخه ها در تاج درخت
 پاجوش = شاخه هایی که از بالای طوقه درخت تا زیر پیوند روییده می شوند
 سربرداری = بریدن سرشاخه رشد جدید (مربوط به همان سال) که رشد آنها بیشتر از ۴۰ سانتی متر باشد

۳۰ نکته کلیدی هرس درختان پسته

* باغات را برای محصول هرس کنید، نه برای رفت و آمد تراکتور.

* بدترین فرم هرس، بریدن کامل شاخه های پایین و فرم هفت (V) برای تاج درخت است.

* چنانچه فاصله درختان روی ردیف کم است، ابتدا درختان خیلی ضعیف را حذف نموده و سپس هرس را شروع می کنیم.

* هر چه زاویه شاخه با تنه اصلی درخت بیشتر باشد، محصولش بیشتر است و همواره شاخه های پایینی درخت محصول بیشتری دارند.

* هر چه شاخه ها پایین تر باشند، دریافت آب و مواد غذایی بیشتر است.

* چون درخت آب و مواد غذایی را از خاک می گیرد، لذا شاخه های پایینی خیلی بهتر تغذیه می شوند.